

Najvažnejši, kajpada, je uvodni cikel, ki nujno vsebuje največ že znanih pesmi in ki bi bil morda zahteval večjega obsega, bogatejše izbire. Toda pri svoji zasnovi knjige si tega nisem smel dovoliti, kakor tudi nisem mogel cikla porazdeliti na razne oddelke in manjše cikle. Tvoril naj bi zaključeno, organsko celoto, zgoščeno in lapidarno, povezano s komaj opaznimi členi, kakor so ljubezen, rojstvo, smrt; nato vnanje življenje, notranje življenje, vojna, pesnikova spojenost z narodom. Kriterij torej, ki me je vodil pri ureditvi knjige, je bil poleg estetskega predvsem vsebinski. Poleg tega mi je v formalnem pogledu šlo za to, da kolikor mogoče izrazito prikažem Župančičevo delo v vseh smereh njegovega oblikovanja. To so osnovni principi, ki so me vodili pri uredbi «Naše besede, označene po pesmi, ki je najčistejša izpoved Župančičevega slovenstva. Da knjiga ne more izčrpati pomena svojega naslova v vsej njegovi širini in globini, je jasno; more pa ga nakazati vsaj v glavnih značilnih zametkih in mu ustrezati v svoji formalni dognanosti.

Fran Albrecht.

Anton Leskovec: Dva bregova. Drama iz življenja beračev v treh dejanjih. Oder, zbirka gledaliških iger, 20. zvezek. V Ljubljani 1928. Založila Tiskovna zadruga. Str. 78.

Moč, iz katere potekajo dogodki te drame in dejanja njenih oseb, je v prvi vrsti ljubezen. Radi te nastajajo napetosti med glavnimi štirimi osebami in radi nje končno pogine eden izmed obeh ljubimcev. Tej sili se kesneje dovolj neorgansko pridruži še moč beraške stanovske zavesti, ki je sama kot taka dovolj dvomljive življenske pristnosti in o kateri se tudi v drami ne ve, ali je sploh iskreno mišljena pri osebah, ki jo izpovedujejo. Zakaj pri beraškem papežu se zdi, da prikriva z njo samo svojo očetovsko skrb, dočim postane pri drugem ljubimcu sploh samo na videz krmilo njegovega početja. V tem, da je ta moč ostala samo fiktivna, dasi je v konfliktu vsaj trenutno in vsaj vnanje neobhodno potrebna, je temeljna zgrešenost osnutka.

Druge nedostatnosti drame imajo izvor v podobah osebnosti, med katerimi se vrši. Macafur in Briga sta predstavljena dovolj jasno, dasi v prvem razmerje med očetovstvom in beraškim papeštvom ni popolnoma dognano in dasi je vsa njegova preteklost z očetovstvom vred in z razmerjem do župana zavita v preskrivnostne megle. Ljubimec Briga je sam kot pojav in v avtorjevem pojmovanju mestoma skoro sentimentalno romantičen, mesto elementaren junak. Brez dosledne enotnosti in jasnosti je ostal ljubimec Krištof, dočim hoče biti Rona včasih skoro Carmen, včasih pa spet žena, ki podreja vse, celo ljubezen svojemu stremljenju, povzpeti se družabno višje. Nedoločnost, ki omahuje med dvema takima možnostima, je pri osrednji osebi drame za vse delo nujno usodepolna.

Iz teh razlogov je življenje dela medlo tlenje, ki le v redkih trenutkih resnično zagori. To navzlic temu, da je snov dovolj spretno organizirana v tekoče dejanje in gladek dialog, navzlic temu, da je postavljena v zanimivo sredino in še navzlic temu, da je pisatelj zadel značaj miljeja z marsikakim dobrim jezikovnim domislekom.

Josip Vidmar.

Ka Mesarić: Smjerovi moderne umjetnosti. Edicija «Socijalne misli», knj. I. Zagreb 1929. str. 46.

Mesarićeva šudija o smereh v moderni umetnosti je tipična brošura, ki noče biti niti znanstvena, niti «potpuni komentar raznih umjetniških smjerova», niti «umjetniška historija», komaj da informativna — in sicer opozarjajoč «u generalnim linijama na socijalnu perspektivu, s koje treba da se posmatra umjetnost». Te socijalne perspektive nisem opazil. Že njen namen jo ožigosa,

njen obseg pa je naravnost obupno preozek za celo kopico na hitrico omenjenih problemov. Nedopusten greh je, v par straneh premotriti potek umetnosti pred impresijonizmom na tako osladen način, v slabo stilizirani obliki, neorgansko vezati dobo na dobo, metati v en koš egipčansko umetnost in grško, renesanco in neoklasicizem, naturalizem in moderno. Tudi vsa za tem sledeča razmišljanja in razlaganja impresijonizma, ekspresijonizma in obema sorodnih -izmov so šablona, ki močno bije v obraz.

Obe smeri, impresijonizem in ekspresijonizem, determinira Mesarić po njihju zgolj formalni si nasprotnosti, s tem da pojasni le pomen besed — impresijonizem kot dožemanje vase, kopiranje narave, ekspresijonizem kot presnovanje vase dojetega in oblikovanje iz sebe. Drugega ne ve ničesar, saj na teh skupih straneh niti vedeti ne more. Pri ekspresijonizmu formulira značaj umetnosti na tvegan način: «Treba bi ponovno opozoriti, da umjetnost ne poznaje zakone životne i neobičajne logike u građanskom smislu (?). Umjetnost ima svoju logiku, koja je alogična u običnom smislu.» (!), str. 25. Nikakor ne bi trdil z Mesarićem, da je «ekspresijonizam originalan» (str. 19). Na isti način opisuje simbolizem, futurizem, kubizem in dadaizem. Vseh teh teoretično v zraku vi-sečih opisov struj ni navezal na konkretne primere ne iz slikarstva, glasbe, komaj v par primerih iz literature. S tem je še bolj padel pomen te knjige. O kaki temeljitosti in preciznosti v orisu struj ni v knjigi ne duha ne sluha, kaj še o globini, o psiholoških vezeh z dobo, ljudmi, civilizacijo in drugim. Niti nimam občutka, da bi bilo Mesariću vse to prezentno, česar se je O. Walzel v lepi studiji «Deutsche Dichtung der Gegenwart» dobro zavedal, in ki je drugim knjigam te vrste naravnost podlaga — n. pr. knjigi O. Pfisterja «Der psychologische und biologische Untergrund expressionistischer Bilder» ali knjigi Georga Marzynskega «Die Methode des Expressionismus» in drugim.

Socijalni pomen ima pri Mesariću umetnost v tem, «da se veže s politikom», «umjetnost će time dobiti svoje socijalno opravdanje» (?), str. 42 — še bolj pa v tendenčnosti umetnosti. Tu filozofira nekam v zrak, češ «tendance nove umjetnosti mora da budu progresivne, tome da budu socijalni interesi kolektivnosti» (str. 43). Umetnost mu je v smislu Sinclairovem — njega sicer ne omenja — propaganda (str. 37). V tem je ves socijalni pomen in namen umetnosti našega časa, ki ga karakterizira plehko z «mašinsko kulturo», ali dinamičnim časom, ki zahteva dinamičnega izraza v umetnosti. Nadrealizem (francoski) je Mesariću pravi znak naše dobe in bi celo «— korigiran (?) — mogao da posluži kao baza savremene socijalne umjetnosti», kar zveni čudno.

Knjiga je pisana brez večje ambicije, je prelahka in prepovršna. Nima nikakega pomena. Diletantu je kljub dnevnočasopisnemu tonu pretežka, ker je nenazorna in preozka, literatu pa je preplehka in premalo globoka. — Najbolj zoprne so mi knjige, ki nimajo resnejšega namena kot napol informirati; tudi nesocijalne so!

Anton Ocvirk.

K R O N I K A

Marij Kogoj: Črne maske. (Opera v dveh dejanjih.) Dobri dve leti smo čakali na izvedbo te opere, koncem sezone letos smo jo vendar dočakali. Za to se imamo zahvaliti neumornemu prizadevanju opernega ravnatelja Mirka Poliča, ki se je za delo zavzel že z vsega početka, ga z vnemo študiral in res nadpovprečno naštudiral ter tudi sam dirigiral. Režiral je premiero zagrebški režiser, Rus Kriveckij. Mislim, da je dal Polič prvo bazo k realizaciji tega